

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7. Fylke: Jør-Strøndelag
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Brekken.
 Emne: Skav. Bygdelag: Om Nersundsjøen,
 Førageren, Hitterdal.
 Oppskr. av: Lars Valseth. Gard:
 (adresse): Levavollen. G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Skav.

Navnet skav er ukjent her.

1. Det viktigste forek. var (er) god-høyet (enghøy). Utan om dette ble samla som hjelpefor:
  - a. Skoghøy = markahøy
  - b. Måssa = reinmose
  - c. Lau = lauv
  - d. Hestmøkk = hestgjødsel

Gjødsla ble båret frå stallen i löttevís. Der ble den servert "Kyrne enten i særskilte Kasser (hestmøkknoer) eller ved å slå den direkte i løsen. Tírvælsa på porsjønen varierte etter mytten en hadde av kua. Ei for øyeblikket god mjølkkeku kunne få opp til ei heil lötte. Det merkelige var at kua åt denne kosten med grådighet. "Den som inte bruke hestmøkk åt kogen, har intrå aue Jør dom," sa Pesten Moa ved Førageren.

2. Det samme mente visst de fleste dengang. Denne foringa ble det for det meste slutt på i 1920 åra, men om det heilt er slutt, kan ikke sies med sikkerhet. Foringsmåten var i si tid så selvfølgelig og anerkjent at det er sagt hestsmøkknoen hørte til utstyret enkelte unggjenter fikk med heimefrå når de ble gift. Som eksempel på dette kan nevnes at Olava Andersdatter Hængen (Porsvund) blant mye anna også hadde dette utstyr med da hun ble gift med Porsvund Andersen Valseth (Grubben) i Hitterdal 1887. Tommelokke også hestsmokka og laga hestsmokksirpe, som de kalte det.

2. a. Beit (beit).

Om våren tok (tar) lauene hos somme til å bli tomme. For å drygge ut de siste høytappene, eller for å holde liv i krøttera til høyr kunne skaffes, ble det hogget bjork-kvist til for. Den ble brutt i passe lengder (ca. 50-70 cm) og servert i passe fanger. Tærlig godt for rekna en kvisten i den tid lauene sprengte knoppen. Det kunne hende store skogstrekninger ble ribba enkelte vårer. Det snakkes at somme ikke hogg ned bjorka, men kløv opp

og hogg kvisten av så trea ble stående igjen ribba og snave innover skogen. Bjørk som ble hogget under dette arbeid, kaltes betbjørk.

Risslyng og Krekkinglyng ble nytt-
ta som hjelpefor i værknipa sam-
men med bjørkkvist.

le. Skav.

Kavnet skav kan kanskje være opphavet til verbet skåva som nyttes her enkelte ganger. "Å skåva" har vært sagt når en skrapte bork av bjørkkabber om vinteren. Borken ble nytta f. eks. til å legge i vass-
stønna for å trekke borklåg. Denne "lågen" fikk krøttera servert under vanninga som drikke. Til kalvene ble kott borklåg. Den ble ansett som et prima for til kalver, men det var ikke fritt for anna enn at folk breddde dyret fikk skjøre sårmer av denne kotten. "Kvenne"-
kvann ble også lagt i vassstønna og uttrekt til låg i likhet med borklågen. Den ble betrakta som noe mestående. Låg av bork og kvenne har sikkert gått av bruk som for.

3. Betyning av ordet Skav.

Jom sagt, vi har ikke anna ord i dialekten vår enn skåva, og dette

4.
er uten høyning.

4. Se punkt 2 b.

5. Her vokser nesten bare bjørk,
og det var borken av den som ble
nyttå.

6. Ord som skav (skjevle) kjennes
en ikke her.

7. Rim-dikt om skav kjennes ikke.

8. Heile beskapen ble traktet med
borklåg- men ikke hesten. Det
var helst om våren i forknipa det
ble tatt åt borken. Terveringa av
sjølve borken gikk for seg etter at
vassfonna var tømt for låg. Da
ble den opplelytke borken fordelt mel-
lom kyrne, og ny bork lagt i fonna.
Attåt ga de en høytapp. Det var
kun bjørkbork som ble nyttå.

9. De tredde en fikk mer mjølk når
en nyttå borken. Om de mente
borken hadde innflytelse på rømme
og smør, veit en ikke sikkert, men
de hadde den breca om larevet.

10. Det var borken som ble flådd
under vedhogsten om sommeren,
som ble nyttå til krøtterfor. Bork
sommen med nevra av hesjeveden ble

ikke nyttå til dette.

J.

11. Borkfläimig var inga særskilt
onn, derfor hadde den intet sær-
skilt navn her.

12. Flädd björk heitte (heter) „löft“ =
björk = löptbjörk.

å löpe björk = å flä björk.

å löpe - löpe - löfte - löft.

13. Ordet marka nyttas ikke til gjer-
ningsord her, bare som navnord.

14. Borken ble kjört heim om somme-
ren dersom en kunne komme fram
med hest og vogn. Hvis ikke ble den
kjört fram samtidig med veden om
hösten eller vinteren. Noen religiös
beretning i forbindelse med borksan-
ing har en ikke.

15. Borkfläimiga foregikk i skogen. Noen
råbjörk kabber kunne om vinteren
bli „skåva“ inne i steia.

16. I tilfelle som nevnt i punkt 15,
ble en gammel lja brekket under
skrapinga. Den ble nyttå uten sær-
skilt omforming. Ei felle kunne bli
snodd om den enden egga var.

17. Under arbeidet satt en som Of-
fest på en krakk med ene enden

a.

av kabben lagd i fanget og klemt mellom knea. En holdt ljåspika med ei hand om "hjoet" og den andre om den innlinna enden fram på "spika". En skrapte i retning mot seg. For at kabben skulle ha godt feste, ble den stødd mot en vegg eller skorsteinsrippen (muren).

18. Noen andre framgangsmaater med borkskrapinga, Kjenner en ikke.

19. Se beskrivelsen under punkt 17.

20. En kalte slike borkskrapte kulber råbjörkkalber.

21. En kunne også nytte slik bork til barking av huder - og enda mer til barking av "fetter" og "skaller".
"Fetter" er huda av reinføttene.

Den ble nytta til finnsko.

"Skaller" = huda av ansiktet på reinen.

Den ble (blir) også nytta til sko.

en fett - fetten - fetta - fettan

en skalle - skallen - skalla - skallan.

22. Vedkablene hadde ingen spesiell lengde.

20. 21.

23. Lange vedkulber kaller en "strange"; de korte kabber.

24. En har ingen beretninger om ymse

7.
Kvalitet av skrapbark, heller
ikke om sars flinke skrapere.

25. Var kabbelen fin, kunne den
sörres og nyttes til "gagreste" =
snekkermaterieel eller emneved.

Var den ikke pjenlig til det, ble
den til brensel.

26. Nå for lida er bokføringa slutt;
iallfall kan en ikke få bekrefta
at en ennå driver med dette noe
sted.

En antar det ble slutt i 1920
åra.

Besavollen, 28. des. 1947.

Lars Valseth,

Besavollen.

NORSK ETHOLOGISK GRANSKING
NR. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY